

## द मेस (THE MESS)

“अरे देवा, सेवानिवृत्त होऊन ७ वर्षे झाली तरीही संस्थेचा त्रास काही संपत नाही,” असा विचार डॉ. नरेंद्र मोहन करत होते. त्यांना २४ वर्षांपूर्वीचा तो दिवस आठवला, जेव्हा संभाव्य संपाच्या पार्श्वभूमीवर Board of Governors यांनी त्यांना IMX च्या संचालकांविरुद्ध प्राध्यापक आणि कर्मचाऱ्यांच्या तक्रारी कमी करण्यासाठी काही उपाय सुचवण्यास सांगितले होते. त्यांनी संचालकांच्या कामाचा आणि अधिकारांचा योग्य प्रणाली आणि प्रक्रियेद्वारे विभाजन करण्यासाठी दोन Dean पदांची निर्मिती करण्याचा सल्ला दिला होता. त्यांच्या मते अशा प्रणालींच्या अभावामुळे संचालक हे कर्मचारी आंदोलनांचे केंद्रबिंदू बनत होते आणि संस्थेच्या वाढीला अडथळा निर्माण होत होता. या सर्वांचा तात्कालिक संदर्भ संचालकांनी पाठवलेल्या एका ईमेलमुळे निर्माण झाला होता, जो एका प्राध्यापकाने केलेल्या वैद्यकीय खर्चाच्या चुकीच्या दाव्याबाबत होता (exhibit 1 पहा).

### प्रकरणाची पार्श्वभूमी (Background of the Case)

हा ईमेल त्यांच्या पेन्शनच्या सुधारित रकमेबाबत आणि थकबाकी मिळण्यास होणाऱ्या विलंबाबाबत त्यांनी विचारलेल्या प्रश्नानंतर आला होता (exhibit 1a चा शेवटचा परिच्छेद पहा).

डॉ. मोहन आणि संचालक हे चांगले मित्र होते. संचालक त्यांना ज्येष्ठ सहकारी म्हणून पूर्ण आदर देत आणि डॉ. मोहनही त्यांच्या सर्व विनंत्यांना प्रतिसाद देत, फक्त प्रवासाशी संबंधित विनंत्या सोडून. मागील ५ वर्षांपासून ते अस्वस्थ असल्यामुळे त्यांना साधा रस्त्याने प्रवास देखील करणे शक्य नव्हते. सेवानिवृत्तीनंतर दोन वर्षांनी त्यांनी बाहेरील सर्व कामे स्वीकारणे बंद केले आणि स्वतःला संशोधन आणि साहित्य निर्मितीपुरते मर्यादित केले, जे ते अंथरुणावरूनही करू शकत होते.

ही बाब योगायोगाने समोर आली आणि त्यामागे एक दुर्दैवी घटना कारणीभूत ठरली. IMX चे दोन कॅम्पस सुमारे ५०० किमी अंतरावर होते. दुसरा कॅम्पस सुमारे २० वर्षांनंतर NCR मध्ये सुरू झाला होता, तर मुख्य आणि जुना कॅम्पस एका शहरी A वर्गाच्या शहरात होता. पूर्वीच्या संचालकांनी २०१० मध्ये एका प्राध्यापकाची नियुक्ती करून त्यांची NCR कॅम्पसवर नियुक्ती केली होती. सध्याचे संचालक पोस्टिंगचे संतुलन साधण्याचा प्रयत्न करत होते आणि त्यांनी NCR मधील एका प्राध्यापकाची बदली जुन्या कॅम्पसवर केली. त्या प्राध्यापकांनी त्यांच्या अवलंबित व्यक्तीच्या समस्येमुळे न्यायालयात स्थगिती मागितली. न्यायालयाने स्थगिती दिली नाही, पण त्या प्रक्रियेदरम्यान होमटाउन आणि अवलंबितांच्या घोषणेत त्रुटी असल्याचे समोर आले. संचालक आधीच NCR आणि जुन्या कॅम्पसदरम्यान बदलीच्या मुद्द्यावर प्राध्यापक आणि कर्मचाऱ्यांकडून विरोधाचा सामना करत होते. तसेच, पूर्वीच्या संचालकांच्या काळात झालेल्या काही चुकीच्या देयकांबाबत सरकारी लेखापरीक्षकांनी नुकतेच आक्षेप नोंदवले होते.

### चौकशी (Probing)

संचालकांचा ईमेल मिळाल्यानंतर, सेवानिवृत्तीपूर्वी Dean (Academic Affairs – AA) म्हणून काम करताना आपण काही चूक केली का, असा विचार ते करू लागले. प्राध्यापक/कर्मचारी आणि संचालक यांच्यातील वाद टाळण्यासाठी त्यांनी २५ वर्षांपूर्वी Dean पदांची निर्मिती सुचवली होती. तसेच कामाचे अधिकार योग्य प्रकारे सोपवण्यासाठी आणि संचालक, Dean आणि प्रशासकीय प्रमुख यांच्या जबाबदाऱ्यांचे स्पष्ट विभाजन करण्यासाठी आवश्यक प्रणाली आणि कार्यपद्धती विकसित करण्याबाबत (exhibit 2 पहा) त्यांनी शिफारसी केल्या होत्या. मात्र Board of Governors यांनी Dean पदांना मंजुरी देताना त्यांच्या या शिफारसी मोठ्या प्रमाणावर कमी केल्या किंवा दुर्लक्षित केल्या (exhibit 3 पहा). ही बाब त्यांनी सुमारे २० वर्षांपूर्वी पहिले Dean (AA) पद स्वीकारताना देखील निदर्शनास आणली होती (exhibit 3a पहा).

परंतु विविध कारणांमुळे संचालकांनी या मुद्द्याकडे दुर्लक्ष केले. परिणामी, प्रत्यक्षात प्रणाली आणि कार्यपद्धती विकसित करण्याची जबाबदारी संचालकांवरच राहिली, जरी त्यांना त्याची पूर्ण जाणीव नव्हती. या बदलांमुळे संस्थेतील नियोजन आणि विकासाकडेही दुर्लक्ष झाले. जरी एका Dean कडे Development and Resource Mobilisation ही जबाबदारी देण्यात आली होती, तरी त्यांना कॉर्पोरेट नियोजन आणि विकासाचा अनुभव किंवा विशेष रस नव्हता. परिणामी, १९९३ मध्ये Board ने मंजूर केलेल्या Perspective Plan मधील एकही उद्दिष्ट पूर्ण झाले नाही (exhibit 4 पहा).

पहिले Dean (AA) म्हणून डॉ. मोहन यांनी काही प्रणाली सुरु करण्याचा किंवा सुव्यवस्थित करण्याचा प्रयत्न केला (जसे की प्राध्यापक भरती प्रक्रिया, कामाच्या तासांचे नियम लागू करणे, work credit system इत्यादी), तसेच संस्थेची वाढ (PGP मध्ये वाढ), आंतरराष्ट्रीयीकरण इत्यादी उपक्रम राबवण्याचा प्रयत्न केला. मात्र पुढील संचालकांनी जवळपास हे सर्व प्रयत्न निष्फळ केले आणि अधिकार पुन्हा स्वतःकडे केंद्रीत केले, असे सांगितले जाते की काहींना विशेष लाभ देण्यासाठी असे करण्यात आले.

“त्यानंतर काय झाले हे देवच जाणे, कारण मी त्या काळात ५ वर्षे दुसऱ्या भगिनी संस्थेत संचालक म्हणून प्रतिनियुक्तीवर होतो,” असे डॉ. मोहन म्हणाले.

“पण एक गोष्ट नक्की सांगू शकतो – पुढील संचालकही प्रणालींचा आदर न करणारे आणि नियम मोडणारे होते. त्यांनी सध्याच्या संचालकांसाठी किती समस्या निर्माण करून ठेवल्या असतील हे सांगणे कठीण आहे (exhibit 5 पहा). तसेच Board चीही तितकीच, किंबहुना अधिक जबाबदारी आहे. शैक्षणिक प्रगतीच्या बाबतीत अपेक्षित भूमिका त्यांनी बजावली नाही. कमी बौद्धिक उपक्रमांमधून मिळणाऱ्या उत्पन्न आणि शिल्लक रकमेवर ते समाधानी होते (exhibit 6 पहा) आणि संचालक चुकीचे निर्णय घेत असताना त्यांनी कधीही प्रभावी नियंत्रण ठेवले नाही (exhibit 7 पहा),” असे डॉ. मोहन यांनी निष्कर्ष काढला.

डॉ. मोहन सातत्याने आणखी एक मुद्दा मांडत होते, तो म्हणजे शैक्षणिक प्रशासनाच्या भूमिकांसाठी प्राध्यापकांचा सातत्याने विकास करणे अत्यावश्यक आहे. मग ते कार्यक्रम प्रमुख (Programme Chairman) असोत किंवा Dean. अन्यथा, आवश्यक प्रशिक्षणाच्या अभावामुळे संचालक आणि Dean यांच्याकडून अज्ञानामुळे चुका होण्याची शक्यता वाढते.

## आश्चर्य (Surprise)

तथापि, हा ईमेल त्यांच्यासाठी काहीसा आश्चर्यकारकही होता. या पत्राचा अर्थ असा होतो का की त्यांच्या पेन्शनवर परिणाम होऊ शकतो? (कारण हे पत्र पेन्शन पुनर्निर्धारणाच्या संदर्भात आले होते – exhibit 1 चा शेवटचा परिच्छेद पहा). संचालकांना हे माहिती नाही का की डॉ. मोहन ७ वर्षांपूर्वी सेवानिवृत्त झाले आहेत आणि CCS Rules 1964 नुसार (rule 8 आणि 9 अंतर्गत) (exhibit 8 पहा) त्यांच्या पेन्शनवर परिणाम फक्त सेवानिवृत्तीनंतर गंभीर गैरवर्तन सिद्ध झाल्यासच होऊ शकतो?

त्यांच्या शंकेचे मूळ त्यांच्या सुधारित पेन्शन निश्चित करण्यात झालेल्या विलंबात होते. हा विलंब संचालकांच्या पेन्शनच्या commuted value वजाबाकीबाबतच्या समजुतीमुळे झाला होता (exhibit 2 चा शेवटचा परिच्छेद पहा). मुख्य कार्यकारी अधिकारी आणि प्रथम अधिकृत स्वाक्षरी करणारे अधिकारी (पहिल्या स्तरावरील Drawing and Disbursing Officer) म्हणून संचालकांना हे माहित असणे अपेक्षित होते. कदाचित केंद्र सरकार किंवा स्वायत्त संस्थांमध्ये Central Civil Service Rules चा दीर्घ अनुभव नसल्यामुळे असे झाले असावे.

“मला संचालकांना ही समस्या सोडविण्यास मदत करायला हवी,” असा विचार करून त्यांनी या प्रकरणाचे तपशील मागवले (exhibit 9 पहा).

## घोषणा (The Declaration)

संचालकांनी पाठवलेले संलग्नक (exhibit 10 पहा) पाहून ते मनात म्हणाले, “अरे, हे तर प्रा. बबिता यांनी दिलेले Home Town आणि Dependent याबाबतचे घोषणापत्र आहे, जे दोन प्रतींमध्ये Accounts विभागाकडे वेळोवेळी दावा निकाली काढण्यासाठी पाठवले गेले होते.”

यामध्ये योग्य पडताळणी (due diligence) न करण्याचा प्रश्न नव्हता, कारण ती जबाबदारी FA-cum-CAO यांची होती, जे संचालकांच्या मंजुरीनंतर वैद्यकीय आणि LTC दावे निकाली काढत होते. Dean (AA) यांना कोणत्याही टप्प्यावर ही माहिती पडताळण्यास सांगितले गेले नव्हते. जरी काही त्रुटी असली तरी Accounts विभागाने अपूर्ण माहितीसाठी दावा नाकारण्याची किंवा परत पाठवण्याची प्रक्रिया अवलंबली असती. तसेच, मे २०१८ पर्यंतही संचालकांनीच नवीन घोषणा सादर करण्यासाठी परिपत्रक जारी केले होते (exhibit 11 पहा), Dean (AA) यांनी नव्हे (exhibit 11), ज्यामध्ये dependency status CCS Rules 1964 नुसार ठरले असे नमूद होते.

म्हणून त्यांनी संचालकांना उत्तर दिले की हे फक्त घोषणापत्र होते, दावा नव्हता (exhibit 12 पहा), आणि त्याची पडताळणी करण्याची जबाबदारी Accounts विभागाची होती. मात्र संचालक यावर समाधानी दिसत नव्हते.

या घोषणेमध्ये दोन अवलंबित नमूद होते – एक ६९ वर्षांची विधवा आई आणि ११ वर्षांची भाची जी प्रा. बबिता यांच्यासोबत राहत होती. प्रा. बबिता यांनी सांगितले होते की त्यांच्या भाचीचे आई-वडील दोघेही वारले असल्यामुळे ती त्यांच्याकडे ward म्हणून राहत होती. CGHS नियमानुसार ward म्हणून राहणाऱ्या मुलांना dependent म्हणून मान्यता देता येते (exhibit 13 पहा). त्यामुळे प्रा. मोहन यांना तिच्या dependent status बाबत शंका घेण्याचे कारण नव्हते.

त्यांची आईही त्यांच्यासोबत राहत होती, परंतु नंतर असे समोर आले की त्या आयकर भरत होत्या. प्रा. मोहन यांनी विचारल्यावर प्रा. बबिता यांनी स्पष्ट केले की त्यांची आई त्यांच्यासोबत राहत असल्यामुळे आणि सर्व काळजीसाठी त्यांच्यावर अवलंबून असल्यामुळे त्यांनी त्यांना dependent म्हणून नमूद केले. उत्पन्नावरून dependent status ठरतो हे त्यांना माहिती नव्हते आणि कुणी त्यांना ते समजावूनही सांगितले नव्हते. त्यांनी हेही सांगितले की या चुकीमुळे संस्थेला काही आर्थिक नुकसान झाले असल्यास ते भरपाई देण्यास त्या तयार आहेत. मात्र संचालक अजूनही या स्पष्टीकरणाने समाधानी दिसत नव्हते.

## अवलंबित्वाचा दर्जा (The Dependency Status)

खरेतर २०१० मध्ये वापरल्या जाणाऱ्या घोषणापत्राच्या नमुन्यात (जो सुरुवातीपासून वापरला जात होता) dependents हे CCS Rules 1964 नुसार समजले जातील असा कोणताही उल्लेख नव्हता. महागाई भत्ता (DA) दरातील बदल किंवा वेतन सुधारणा यामुळे dependency status मध्ये होणाऱ्या बदलांबाबत कोणतीही सरकारी अधिसूचना Dean (AA) यांच्याकडे कधीही पाठवली गेली नव्हती. Dean (AA) कार्यालयाचे काम फक्त प्राध्यापकांनी रूजू होताना त्यांच्याकडून घोषणापत्र (दोन प्रतींमध्ये) घेणे आणि ते वेळोवेळी वापरण्यासाठी FA-cum-CAO यांच्याकडे पाठवणे इतकेच होते.

म्हणून dependency साठी आवश्यक उत्पन्न निकषांची वेळोवेळी पडताळणी न केल्याबद्दल Dean (AA) कार्यालयाला जबाबदार धरता येत नाही, कारण त्याबाबत त्यांना कोणतीही सूचना किंवा माहिती देण्यात आली नव्हती. तसेच Dean (AA) यांच्यावर प्रामुख्याने शैक्षणिक जबाबदाऱ्या होत्या आणि FA-cum-CAO किंवा संचालकांप्रमाणे सेवा विषयक (service matters) बाबींमध्ये त्यांना तितकी माहिती असेल असे गृहीत धरता येत नाही, कारण त्यांची प्राथमिक जबाबदारी प्रशासकीय स्वरूपाची होती.

यामध्ये आणखी एक रोचक मुद्दा होता. CCS Rules 1964 नुसार dependency हा सर्व स्रोतांमधून मिळणाऱ्या एकूण उत्पन्नावर अवलंबून असतो. विधवा आणि ज्येष्ठ नागरिकांसाठी हा मुद्दा अधिक गुंतागुंतीचा ठरतो. उदाहरणार्थ, जर एखाद्या व्यक्तीने पैसे बचत खात्यात ठेवले तर कमी व्याजामुळे ते dependent म्हणून पात्र ठरू शकतात. परंतु तेच पैसे जास्त व्याजदराच्या Fixed Deposit मध्ये ठेवले तर ते dependent म्हणून अपात्र ठरू शकतात. अगदी महागाई भत्ता (DA) वाढल्यामुळेही एखादी व्यक्ती dependent म्हणून अपात्र ठरू शकते.

म्हणजेच dependency status वर्षानुवर्षे बदलू शकतो, परंतु तो फक्त रुजू होताना एकदाच घेतला जात होता. तसेच वेतन सुधारणा झाल्यानंतर उत्पन्नाची पात्रता मर्यादा (benchmark income) बदलते. त्यामुळे पूर्वी (उदा. ऑक्टोबर २०१७ पूर्वी) dependent म्हणून अपात्र ठरलेली व्यक्ती 7th CPC नंतर (उदा. नोव्हेंबरमध्ये) dependent म्हणून पात्र ठरू शकते. परंतु घोषणापत्र फक्त रुजू होताना घेतले जात असल्यामुळे status बदलण्यासाठी कोणतीही प्रणाली अस्तित्वात नव्हती.

डॉ. मोहन यांनी याची जाणीव झाली, जेव्हा त्यांनी इंटरनेटवर शोध घेतला आणि एका सरकारी महामंडळाचा नमुना फॉर्म पाहिला, ज्यामध्ये दरवर्षी घोषणापत्र कसे घ्यावे हे नमूद होते. त्यांनी तो संचालकांना पाठवला (exhibit 14 पहा).

“जर घोषणापत्र दरवर्षी घेतले गेले असते, तर कदाचित ही परिस्थिती टाळता आली असती. दुर्दैवाने, जर Board ने Prof. Mohan यांनी सुचविलेल्या Perspective Plan च्या अंमलबजावणीबाबत गांभीर्याने विचार केला असता, तर संस्था अशा प्रशासकीय समस्यांमध्ये वेळ घालवण्याऐवजी अधिक उंचीवर पोहोचली असती,” असा विचार त्यांनी केला. तथापि, हा प्रश्न सुटेपर्यंत त्यांनी कोणत्याही अतिरिक्त सूचना देण्यात स्वतःला गुंतवू नये असा निर्णय घेतला.

## **प्रश्न:**

**प्र.१.** हा प्रश्न कसा सोडवता येईल?

**प्र.२.** आणखी कोणती कारवाई आवश्यक आहे?

## Exhibit 1

संचालक, IMX

जुलै २३, २०१८

प्रिय डॉ. मोहन,

आणखी एका बाबतीत थोडी गुंतागुंत निर्माण झाली आहे.

आपण बाबिता झुनझुनवाला यांच्या दाव्याला मान्यता दिली आहे की त्यांच्या भाची आणि आयकर भरणाऱ्या आई या लाभ घेण्यासाठी dependent आहेत.

आपण याबाबत आवश्यक पडताळणी (due diligence) केली होती का? लाभांमध्ये फसवणूक केल्याच्या आरोपाखाली त्यांना दोषी ठरवले जाऊ शकते. तसेच आपणही गंभीरपणे अडचणीत येऊ शकता.

.....

## Exhibit 5

प्रिय डॉ. विनोद,

जुलै २४, २०१८

Task Headship / Deanship यांसारख्या शैक्षणिक प्रशासकीय जबाबदाऱ्यांसाठी प्रशिक्षण सुरु करण्याची हीच योग्य वेळ आहे. यासाठी मी नव्वदच्या दशकाच्या सुरुवातीपासून Board कडे विनंती करत आलो आहे. अज्ञानामुळे अनेक त्रुटी होत असाव्यात, ज्यामुळे संबंधित व्यक्ती आणि संचालक दोघेही जोखमीच्या स्थितीत येतात. HAG देण्याचा मुद्दा हा त्यापैकीच एक आहे, जो मी सातत्याने Board आणि MHRD समोर मांडत आलो आहे.

सध्याच्या सर्व Task Heads / Deans यांना शुभेच्छा.

मोहन

.....

संचालक, IMX

जुलै २४, २०१८

मला कधीच समजले नाही की तुम्हाला HAG का देण्यात आले नाही.!

विनोद

.....

हा एक आयुष्यभर लक्षात राहील असा अनुभव आहे. त्याची झलक पाहण्यासाठी *Tales of Grandfather* या पुस्तकातील कथा क्रमांक ६ वाचा. [smgi.in/tales.pdf](http://smgi.in/tales.pdf)

मोहन

## Exhibit 9

प्रिय डॉ. विनोद,  
जुलै २५, २०१८

ही घटना नेमकी कधी घडली? मला तपशील आठवण्यासाठी त्या दाव्याची स्कॅन केलेली प्रत ईमेलवर मिळू शकेल का?  
मोहन

.....  
संचालक, IMX

अहेम! प्रत जोडली आहे.

विनोद  
.....

## Exhibit 11

प्रिय प्रा. विनोद,  
जुलै २७, २०१८

मे २०१८ मध्ये आपण जारी केलेले खालील परिपत्रक माझ्या पाहण्यात आले.

From: Director IMX director@imx.ac.in  
Date: Tue, May 15, 2018 at 9:33 AM  
Subject: Fwd: Swamy's rule  
To: Faculty faculty@iiml.ac.in, Officers officers@imx.ac.in, Staff staff@imx.ac.in  
Cc: "Prof. SDM" sdmisra@imx.ac.in>

IMX समुदायातील सर्व सदस्यांनी CCS Rules 1964 (संलग्न) मधील तरतुदी लक्षात घेऊन वैद्यकीय/LTC उद्देशांसाठी आपले घोषित Home Town आणि dependents यांची यादी पुन्हा तपासून पुष्टी करावी.

कोणतेही बदल/सुधारणा असल्यास ते १८ मे २०१८ पर्यंत निर्धारित नमुन्यात (संलग्न) Dean (Faculty) कार्यालयात सादर करावेत.

कृपया लक्षात ठेवा की चुकीची घोषणा (false declaration) ही आर्थिक अनियमितता (financial impropriety) मानली जाईल आणि त्यासाठी कठोर दंडात्मक कारवाई होऊ शकते.

.....  
संचालक, IMX

जुलै २७, २०१८

ही एक चांगली पुढाकार आहे, जी पूर्वीच्या कोणत्याही संचालकांनी प्रणाली सुव्यवस्थित करण्यासाठी घेतली नव्हती. तरीदेखील, चुकीच्या घोषणांच्या घटनांची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी अजून काही सुधारणा करण्याची आवश्यकता किंवा संधी दिसून येते. आवश्यक बदल समाविष्ट करण्यासाठी आपण या क्षेत्रातील तज्ज्ञांचा सल्ला घेऊ शकता.

मोहन

.....

संचालक, IMX

हो, पण या उपक्रमानंतरही खूप कमी लोकांनी त्यांच्या dependents यादीत सुधारणा करण्यासाठी पुढाकार घेतला आहे!

विनोद

.....

## Exhibit 12

सर,

जुलै २८, २०१८

हे LTC किंवा वैद्यकीय परताव्याचा दावा नसून फक्त घोषणापत्र होते. दाव्याची पडताळणी करण्याची जबाबदारी DDO ची असते, म्हणजेच FA-cum-CAO किंवा संचालक यांची.

मोहन

.....

संचालक, IMX

जुलै २९, २०१८

माफ करा, पण केवळ तांत्रिक मुद्द्यावरून आपण यापासून बाजूला राहू शकत नाही. जर कोणी भाची (niece) dependent म्हणून नमूद करत असेल, तर त्याबाबत प्रश्न विचारणे अपेक्षित असते.

.....

## Exhibit 14

प्रिय प्रा. विनोद,

असे दिसते की हे घोषणापत्र दरवर्षी घेतले पाहिजे. मी FCI च्या परिपत्रकाची एक प्रत जोडत आहे. जर आवश्यक वाटले तर प्रणाली सुधारण्यासाठी हे उपयुक्त ठरू शकते, म्हणून आपण याची तपासणी करून घेऊ शकता.

कृपया लक्षात घ्या, ही केवळ भविष्यासाठी सूचना आहे.

मोहन

.....

Alan Greenspan यांचे एक जुने विधान:

"Rules can never substitute for Character"!

विनोद

.....

छान सांगितले डॉक्टर.

माझ्या संशोधन कार्यात आणि लिखाणातही नव्वदच्या दशकाच्या सुरुवातीपासून आपल्या देशातील एक महत्वाचा घटक म्हणून हाच मुद्दा अधोरेखित केला आहे.

सध्या तरी मी आणखी सूचना पाठवणार नाही, कारण त्याचा गैरसमज होऊ नये.

माझ्या मागील ईमेलमध्ये मी डिसेंबरपर्यंतचा माझा मुक्कामाचा कार्यक्रम आणि संपर्क क्रमांक माहितीकरिता दिलेले आहेत.

मोहन

.....

प्रिय प्रा. मोहन,

नाही नाही... आपण समजून घेतले पाहिजे. कृपया आपल्या सूचना देत राहा. त्या महत्वाच्या आहेत.

माझे निरीक्षण असे आहे की मागील संचालकांच्या १० वर्षांच्या कार्यकाळात भरती झालेल्या काही लोकांना IMX प्रणालीमध्ये स्थान देण्याबाबत पुनर्विचार करण्याची गरज आहे. संस्थाबांधणीपेक्षा हक्क (entitlements) यांवर अधिक लक्ष केंद्रित झाल्यामुळे वर्तनातील शिस्त कमी झालेली दिसते.

आपल्याला अशा प्रणाली विकसित कराव्या लागतील ज्यामुळे type-2 errors आपोआप नाकारले जातील. दीर्घकालीन शाश्वतता सुनिश्चित करण्याचा हा एकमेव मार्ग आहे.

विनोद

.....

सर,

सध्या तरी हा विषय निकाली निघेपर्यंत मी 'रायसाहेब' (न मागता सल्ले देणारी व्यक्ती) ही भूमिका स्वीकारणे टाळत आहे.

मोहन

(नफरतों के तीर खाकर, दोस्तों के शहर में, हमने किस किस को पुकारा, ये कहानी फिर कभी.)

.....

संचालक, IMX



प्रिय सर,  
ऑगस्ट २२, २०१८

आपला खालील ईमेल मिळाल्यानंतर काही क्षण मला गोंधळ वाटला की पेन्शनच्या पुनर्निर्धारणानंतर निव्वळ पेन्शन कशी काय कमी होऊ शकते.

मी थोडा उशिरा समजणारा असल्यामुळे (tube light), त्यामागील तर्क समजून घ्यायला मला थोडा वेळ लागला. तसेच सरकार यास का परवानगी देत नाही आणि माझी गणना कशी योग्य आहे हेही समजले.

मी याचे एक उदाहरण संलग्न तक्त्यात दिले आहे. तसेच सुधारित पेन्शन निश्चित करून थकबाकी लवकर वितरित करता यावी यासाठी DoPT च्या pension portal चा संदर्भही दिला आहे. आता थकबाकीच्या देयकासाठी लवकर कारवाई होईल अशी अपेक्षा आहे.

आदरांसह,

मोहन

प्रत: श्री. धार, श्री. बसू

.....  
सर,  
ऑगस्ट २२, २०१८

आम्ही या बाबत MHRD / CAG कडे स्पष्टीकरणासाठी पाठवले आहे.

मी त्यांच्याशी वैयक्तिकरित्या चर्चा केली आहे. आम्हाला लवकरच उत्तर मिळण्याची अपेक्षा आहे.

बसू

प्रत: संचालक

प्रिय श्री. बसू,  
ऑगस्ट २३, २०१८

आपल्याला माहिती आहे का की न्यायाधीश आणि CAG लेखापरीक्षक अधिकृतरीत्या आगाऊ कोणतेही स्पष्टीकरण देऊ शकत नाहीत, कारण ते सल्लामसलत (consulting) मानले जाऊ शकते?

मोहन

.....  
सर,  
ऑगस्ट २४, २०१८

मी ही बाब MHRD कडेही पाठवली आहे. तेथील Section Officer\* यांनी सांगितले आहे की ते स्पष्टीकरण पाठवतील.

बसू\*\*

- वेतनश्रेणी PB-2  
\*\* वेतनश्रेणी PB-4

संचालक – वेतनश्रेणी HAG+

## प्रकरणाचा निर्णय घेताना आणि पुढील कारवाई ठरवताना विचारात घ्यावयाचे मुद्दे

(Points to consider while deciding the case and follow up action)

चूक (mistake) आणि फसवणूक (fraud) यातील फरक.

**चूक**

चुकीचे (wrong) आणि खोटे (false) यातील फरक.

**चुकीचे (wrong)**

स्पष्टतेच्या अभावामुळे झालेली चूक आणि व्यक्तीच्या अज्ञानामुळे झालेली चूक यातील फरक.

**स्पष्टतेचा अभाव**

प्रणाली, धोरणे आणि कार्यपद्धती तयार करून त्याची माहिती देणाऱ्या व्यक्तीची चूक आणि स्पष्टतेच्या अभावामुळे त्याचा चुकीचा वापर करणाऱ्या व्यक्तीची चूक यातील फरक.

**प्रणाली तयार करणाऱ्याची जबाबदारी**

प्रणाली, धोरणे, कार्यपद्धती आणि फॉर्म वेळोवेळी योग्य प्रकारे अद्ययावत किंवा सुधारित न करणे किंवा त्यासाठी कोणालाही जबाबदारी न देणे यातील फरक.

**कोणालाही जबाबदारी न दिली जाणे**

वरील (४) आणि (५) मुद्दे केवळ दुर्लक्षामुळे झाले आहेत की निदर्शनास आणूनही कारवाई न केल्यामुळे झाले आहेत यातील फरक.

**निदर्शनास आणूनही कारवाई न करणे**

घोषणापत्र गोळा करणारी व्यक्ती आणि दावा मंजूर करण्यासाठी त्याची पडताळणी करणारी व्यक्ती यातील फरक.

**पडताळणी करणारी व्यक्ती**

